

Sampo - supertietokone?

Ennen kristinuskon tuloa suomalaisten uskonto oli shamanismi. Toisin kuin useimpien muiden kansojen kansalliseepoksissa, Kalevalassa sankaruus ei perustu fyysiseen voimaan. Runot eivät ylistä sotaisia sankareita, jotka aseita kalistellen raivaavat tiensä läpi vihollisten. Päinvastoin, suomalaisten kansanrunojen sankarit turvautuvat sanaan ja tietoon. Vastustaja voitetaan väkevällä tiedolla ja maagisten laulujen mahdollilla. Kalevalainen sivistyksen metafora on kantele, jonka avulla edistetään hyvinvointiyhteiskuntaa. Tiedon kunnioittaminen on syvällä suomalaisten arkkityypissä tiedostamattomassa.

*

Hiljainen tieto on käsite, jonka Michael Polanyi toi esiin jo 1950-luvulla. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan kaikkea sitä intuitiivista ja kokemusperäistä tietoa, jota ei voida pukea käsitteelliseen muotoon. Jos ihminen ei ole koskaan nähnyt leipomista tai leiponut, hänelle ei voida selittää teoreettisesti, miten taikina tehdään. Vaikka kulhoon tyrkkäisi erikseen jauhoja, suolaa, vettä ja hiivaa, ei siitä teoreettisen ja käsitteellisen tiedon kautta tule leipää. Leivän tekemiseen tarvitaan käsissä oleva tieto: oikea tuntuma lämpötilaan, sakeuteen ja taikinamassaan.

Shamaanien transsissa suorittama matka suuntautui syvällä tiedostamattomassa piilevän tiedon hyväksikäyttöön. Shamaanit kykenivät ylittämään sillan arkisten käsitteiden ja hiljaisen tiedon välillä. He poimivat alitajuisesta esiin kussakin tilanteessa tarvittavan kokonaisvaltaisen lähestymistavan.

*

Tietoyhteiskunnan kehittämisessä tiedon sirpaleiden hallinnan jälkeen esiin nousee kysymys holistisen tiedon hyväksikäytöstä. Tietovirrassa navigoimiseen eivät enää auta perinteiset tietopalvelumenetelmät. Me

emme voi leipoa arkista selviytymistämme tuhansista tietopalasista ilman intuitiota ja hiljaista tietoa. Tutkimushypoteesia ei ole mahdollista luoda sirpaletiedon mekaanisella kasaamisella. Hypoteesi, kysymys, tulee sisältä.

*

Kansalaisten tietoyhteiskunnan kansalais-taitoihin kuuluu kyky navigoida tietovirrassa. Peruskoulutuksessa on annettava nämä keskeiset taidot, joihin kuuluvat tietokone-lukutaito (informaatiolukutaito), medialukutaito ja tiedonhakutaidot. Lisäksi kansalaisten tietoyhteiskunnan toteuttamisessa tarvitaan riittävät tekniset edellytykset ja tiedollinen infrastruktuuri. Kirjastot ja informaatiopalvelulaitokset voivat toimia tulevaisuudessakin tiedon solmukohtina turvaamassa tiedon yleistä saatavuutta. Oikeus tietoon perusoikeutena on kansalaisten tietoyhteiskunnan kulmakivi.

Elektronisen julkaisemisen yleistyessä on helppoa liittää julkaisuihin valmiiksi haku-elementit ja lisäksi tekstit ovat haettavissa vapaatekstihauulla. Perinteiset informaatiotutkimuksen alueet ja menetelmät indeksointikielinen siirtyvät julkaisijoiden jokamiehen tekniikaksi. Hakurobotit hoitavat valtaosan siitä työstä, johon aiemmin tarvittiin kirjasto- ja informaatiopalvelualan ammattitaitoa.

*

Informaatiopalvelualan rooli muuttuu julkaisemisen muutosten myötä. Alan kannalta on keskeistä korostaa tiedon yleisen saatavuuden periaatetta ja kehittää kirjastoista ja informaatiopalvelulaitoksista tiedollisen hermoverkon keskuksia. Ammattikuvien on muututtava yhä enemmän opettamisen ja ohjaamisen suuntaan. Näpertely yksittäisten dokumenttien sisältöjen luokittelussa voi jäädä toissijaiseksi alueeksi. Sen sijaan tarvi-

taan toimittajamaista työskentelyä tiettyjen teemakokonaisuuksien hahmottamiseksi, arvioimiseksi ja tarjoamiseksi. Internetin keskitettyjen kirjastopalvelujen kehittäminen on tulevaisuuden kirjastojen menestyksen avainalueita.

Miten informaatiotutkimuksessa lähestytään arvottavaa ja järjestävää intuitiivista tiedonprinsiippiä, hiljaista tietoa. Pitäisikö alan

koulutuksessa ja tutkimuksessa ottaa oppia muinaisilta shamaaneilta? Onko tulevaisuuden informaatiopalvelijan tärkein työkalu sisältä tuleva rytmi, jonka avulla hän rummuttaa esiin vahvoja teemoja tietomassasta?

Helsingissä 27.8.1996

Hannele Koivunen